

SÜRÜLEN YALNIZCA HITİT HEYKELİ Mİ ?

Ülkemizde gerici kesimlerin Ankara'da Sıhhiye meydanında dikili Hitit heykeline duydukları kin ve düşmanlık herhalde herkesçe bilinen bir olgu. Heykeli Başkentten söküp atmak için gösterdikleri biteviye gayreti, ürettikleri sayısız gerekçeyi yıllardır şaşkınlıkla izliyoruz. Şimdi yine, koşulların artık kendileri için yeterince olgunlaştığını düşündüklerinden olsa gerek son bir hamle yapmanın hazırlığı içindeler. Bu davranışın ardında nasıl bir dürtünün yattığını bir türlü anlamaz, merak edip dururuz. İnsan Hititler hakkında bilgi edindikçe malum kesimlerin aslında bu topraklarda Hititler tarafından yaratılmış uygarlığa düşman olduklarını düşünmeden edemiyor.

Hititler deyip geçmeyin, tarihin ilk imparatorluğunu kurmuş bir halktan bahsediyoruz. Üstelik bu onuru şu anda yaşamakta olduğumuz topraklara bahşetmişler. Başkentleri Hattuşaş bugün Çorum ilinin sınırları içinde kalan Boğazköy'ün hemen yanı başında kurulmuş. Kalabalık bir başkentmiş Hattuşaş, bir ara nüfusu 40 bini bile aşmış. Söylemesi kolay, bundan 3500 yıl öncesinin şartları düşünülüğünde akıl almaz bir rakam bu.

Öyle ki, Hattuşaş terkedilip yıkıldıktan sonra bulunduğu bölgede bu nüfusa sahip yeni bir yerleşimin ortaya çıkması için aradan binlerce yıl geçmesi gerekmiştir. Dönemin üretim teknolojisi ve üretim ilişkileriyle bu denli nüfusu besleyebilmek ve bir arada tutmak, onca savaşın, hengamenin ortasında neredeyse bin yıl boyunca ayakta kalmayı başarmak imkansıza yakın zorlukları içerir. Hititler işte bunun üstesinden gelmişlerdir.

Hattuşaş dahil yarattıkları şehirler mimari açıdan, sanatsal açıdan dönemin en önemlileri değildirler belki ama Hititler, mevcut teknolojiyi üretimde ve savaşta etkin biçimde kullanma becerileriyle, üretim ilişkileriyle, yarattıkları toplumsal sistemle ve devlet örgütlenmesiyle çağdaşlarının epeyce ilerisindedirler.

Çok şey anlatılabilir bütün bu konular üzerine ama kendimizi alanımız olan hukukla sınırlasak dahi, suç ve ceza ilişkilerinde, kadının toplumsal konumu ve hukuksal haklarında karşımıza çıkan hayret uyandırıcı bir gelişkinliktir, yetkinliktir.

Hititlerde Suç ve Ceza

Hititlerden günümüze ulaşan yaklaşık 200 yasa, MÖ 16 ve 15 yy'larda yazılmış. Bu yasalar zaman içinde güncellenmiş ve cezalar gittikçe insan onuruna yaraşır biçimde evrilmiş. Yasaları en gelişkin halleriyle ele aldığımızda, bugün İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan evrensel ilkelerin daha o zamandan bu uygarlıkta yaşam bulunduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Karşımıza çıkan, kanunsuz suç ve cezanın olmayacağı, cezaların şahsiliği, yargılamanın aleniliği, yargıcın tarafsızlığı ve kısas yasağı, ölüm cezasının bir ceza olmadığı kabulü, suçlunun ölüm cezası uygulayan ülkeye iade edilmemesi gibi ilk anda çağımıza ait olabileceğini düşündüğümüz birçok ilkeyi kapsayan hayranlık duyulacak bir hukuk sistemidir.

Örneğin, ölüm cezasından başlayalım. Hititler, bundan 3350 yıl önce Telepinu Fermanı ile (Dünyanın ilk anayasası) ölüm cezasını kaldırmışlardır. Daha doğrusu ölüm cezası yasal olarak çok istisnai hallerle sınırlı tutulsa dahi, uygulamada tümüyle ortadan kaldırılmıştır. Öyle ki, Hitit ülkesine kaçan bir suçlu eğer iade edileceği ülkede ölüm

cezasına çarptırılacaksa o ülkeye teslim edilmezdi. Bugün ülkemizdeki idam cezası tartışmasını, III Hattuşuli'nin Babil kralına yazdığı mektupla kıyasladığımızda utanmamak elde değil. "Hattuşa Ülkesi'nde idam cezası verilmez... Eğer işlenen suç kralın kulağına giderse, olayın üzerine gidilir. Katil yakalanır ve kurbanın yakınlarına teslim edilir, katil öldürülmez. Cinayetin işlendiği yer temizlenir. Kurban yakınları tazminat olarak gümüş kabul etmezlerse, katili köle yapabilirler. Krala karşı suç işleyen bir adam başka bir ülkeye kaçarsa, onu öldürmek yasaktır... Suçluyu bile öldürmeyenler, bir tüccarı niye öldürsünler ki?". / [1] *Birgit Brandaau-HartmutSchickert,Hititler /*

Suçun şahsiliği ilkesini ele alalım. Hititler suçtan yalnızca onu işleyeni sorumlu tutmuşlardır. Örneğin, suçlunun ailesini, yakınlarını da cezalandırma yoluna gitmemişlerdir. Ayrıca, suç ceza ilişkisinde kısasa kısas mantığını reddetmişlerdir. Bu özellikle önemlidir. Kısasa kısas (yani göze göz, dişe diş) Hititler döneminde başka toplumlarda yaygın uygulama alanı bulmuş ve çok sonra dahi Tevrat'tan başlayarak dinsel metinlerde onanarak, kutsanarak günümüzde dek varlığını korumuştur.

Hititler'de kısasa kısas, ceza ve öç alma yoktur. Suçlu, herhangi birini yaralayıp sakat bıraksa, hatta organ kaybına yol açsa dahi benzer bir yaptırımla karşı karşıya kalmaz. Burada esas, mağdurun zararının karşılanmasıdır. Mağdur sınırlı bir süre için veya kalıcı olarak iş göremez duruma düşmüşse suçlu ona ve ailesine bakmak işgücü kaybını ya tazminat yoluyla ya da kendi iş gücünü ortaya koyarak karşılamak zorundadır. / [2] "Eğer bir kişi tarlasını ateşe verir ve bu ateş başka birinin ekili tarlasına sıçrayıp yangın çıkarırsa, tarlayı yakan kişi yanık tarlayı alır ve tarlası yanan kişiye kendi tarlasını verir ve o kişi ürünü hasat eder", "Eğer bir adam kavga sonucu özgür bir adamı kör ederse, ona 1 mina gümüş verir. Yanlışlıkla kör etmiş ise 20 şekel gümüş verir", "eğer bir adam kavga sonucu özgür olmayan bir adamı kör ederse, ona 20 şekel gümüş verir. Yanlışlıkla kör etmiş ise 10 şekel gümüş verir". /

Hitit mahkemeleri halka açıktır, yargılama sürecinde herkes eşittir, yargıç tarafsız ve dürüst olmak zorundadır. Suçlama ve savunmada her iki tarafa yemin ettirilir, her iki tarafın tanıkları dinlenir ve ifadeler kayda geçer. Kral III. Hattuşili döneminde zimmet suçlamasıyla yargılanan bir üst düzey tapınak görevlisinin yargılanmasına ilişkin zabıtların incelemesinde, davanın kamu adına şikayetçisi kraliçe olduğundan kralın bu davada yargıçlık yapmadığı (tarafsızlık ilkesi) ve duruşmalarda sanıkların da dahil olmak üzere 30 tanık dinlendiği görülmüştür. / [3] *Birgit Brandaau-HartmutSchickert,Hititler* / Suçlama kraliçe ya da kral tarafından yöneltile bile kişi tarafsız bir mahkemede yargılanıp, delillerini sunabilme olanağına sahiptir.

Karmaşık davalarda ya da toplum için önem arzeden davalarda Panku adı verilen soylular meclisi devreye girer. Panku “hep birlikte” anlamına gelir ve üst düzey sivil, askeri bürokratlardan, bağlı krallıkların ve beyliklerin temsilcilerinden oluşur. Üst mahkeme (temyiz mahkemesi) işlevine de sahip Panku’ya her ne kadar kral başkanlık etse de aslında tüm üyelerin eşit oy hakkı vardır. / [4] *“ülkenin hukuk sorunlarıyla ilgili karar verecek olan sen, kararını iyi ver. Ekmek ve bira uğruna, onun hanesi, biraderi, karısı, bir aile bireyi, sülalesi, hısım ya da dostları lehine çevirme. Haklı bir davayı haksıza, haksız bir davayı haklıya çevirme. Karar veremediğin bir davayı efendinin, kralın önüne getir ki kararı kral versin”* / Gerektiğinde kralın önerilerini reddeder hatta kralı bile yargılayabilir. Yasa ve yönetmelikler çıkarır, antlaşmalar yapar, tahtın varisini belirler, uygun görmediği üyeleri görevden alır, yeni üyeler atar. Üyelikte aranan esas, liyakattir. Üyelik babadan oğula geçmediği gibi görev süresi de sınırlıdır.

Hititlerde Kadının Yeri

Kraliçe Panku’nun üyesidir. Resmi belgeleri mühürleme, yabancı elçileri kabul etme ve diplomatik eylemlerde bulunma yetkisini elinde tuttuğunu da ekleyelim. Aslında Kraliçenin devlet yöneticisi sıfatıyla üstlendiği görev ve sorumluluklar, sahip olduğu haklar Hitit toplumunda kadının statüsü konusunda yeterince ipucu vermekte.

Kadınlar, suç ve ceza ilişkisinde, evlilik ve boşanmada erkelerle aynı haklara sahiptirler. Özgür bir kadın bir köle ile köle bir kadın özgür bir erkekle evlenebilir. Boşanma

durumunda kimin suçlu olduğu önemli değildir; suç olsa da olmasa da her iki taraf boşanmayı isteyebilir. Mallar (evlilik öncesi sahip oldukları mülkiyet hariç) ve çocuklar eşit paylaşılır. Bunun istisnası köle kadına çok çocuğa (ekonomik nedenle) bakamaz diye yalnızca bir çocuk verilmesidir. / [5] “Eğer bir özgür adamla bir köle kadın birbirini sever ve birleşirlerse, erkek kadını eş olarak alır ve onlar bir yuva kurup çocuk büyütürler. Ama daha sonra kavga edip ayrılır ve malları bölüşürlerse, çocukları erkek alır, kadına bir çocuk kalır”. /

Tecavüz olaylarında, feministlerin çağımızda geliştirdiği “kadının beyanı esastır” ilkesi, Hititler tarafından binlerce yıl önce uygulamaya sokulmuştur. Tecavüz olayının gerçekleştiği mekan belirleyici olup, dağda gerçekleşmiş ise her halükarda erkek suçlu kabul edilir. Evde gerçekleşmiş ise bu konu tartışmaya açıktır. Dağda kadının yardım çağıracağı ve kendini koruyacağı bir durum söz konusu olmadığından peşinen kadının beyanı esas alınmıştır.

Yasalarda, kadın ya da erkek kölelerin ve tek yaşayan kadınların da hak arayabileceği özellikle vurgulanmıştır.

Sürüp atılan insanlığın kazanımlarıdır...

Demek ki, sürülen yalnızca bir heykel değil, farklı zamanlarda olsa da aynı ülkeyi paylaştığımız ve bugün akli başında her insanın onur duyacağı muazzam bir uygarlığın hatırasıdır. Böyle bir işe kalkışanların aynı zamanda yargı bağımsızlığı, adil yargılanma konularında, kadın haklarında insanlığın binlerce yıllık kazanımlarını bugün hoyratça çiğniyor olmalarına şaşmamalı. Bir heykele bile tahammül edemeyen kafayla, insanlığın kazanımlarını hazmedemeyen kafanın aynı hamurdan yoğrulduğunu, bir aynanın iki yüzü olduğunu görmemiz gerek.

Ne yazık ki, bu anlayış hepimizin gözü önünde ülkemizin toplumsal hayatına, politikasına, düşünce iklimine hakim oldu. Arsızca ve pervasızca bütün yaşam

alanlarımıza nüfuz etti. Neredeyse tam bir işgalle karşı karşıyayız. Öyle ki, uzak gelecekte, örneğin bundan binlerce, on binlerce yıl sonra insanlığın hukuk alanındaki evrimini inceleyen bir gözlemci, Anadolu coğrafyasından elde edilen kanıtlara bakarak çağdaşları bir yana Hititlerin birçok açıdan 21. yy başlarının Türkiye'sinden daha sağlam bir bakış açısına, daha ileri hukuk normlarına sahip olduğunu pekala düşünebilir.

Zamanın sonsuz akışı içinde bu tür gel-gitlerin yaşandığı bir gerçekliktir. Tarihsel süreçler her zaman daha iyiye mükemmele doğru evrilmez. Yaşadığımız topraklar bunun tanığıdır. Kendi kucağında sayısız uygarlığın yükselişini gördü ve ardı ardına çöküşünü de... Ve her kş beraberinde Anadolu halklarına onulmaz acılar getirdi. şimdi, karanlık kafaların hakimiyetinde bir kez daha böylesi bir çöküşe doğru hızla gidiyoruz .Eğer sürecin nn kesemezsek Cumhuriyet devrimleri ile yarattığımız yeni uygarlığımızın da sonu gelmek üzere....

Av. Nurten AğLAR YAKIş